

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 372.8.016

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-1-11-20>

EVALUATION OF G. SKOVORODA'S IDEAS ON THE DEVELOPMENT OF PERSONAL VALUE ORIENTATIONS IN THE PHILOSOPHICAL, EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL DISCOURSE OF INDEPENDENT UKRAINE

ОЦІНКА ІДЕЙ Г. СКОВОРОДИ ПРО РОЗВИТОК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ У ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОМУ ТА ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Valeriy LYALENKO,

Postgraduate Student at the
Department of Pedagogy and
Teaching Methods of History and
Social Disciplines,
A.M. Lazarevskiy Educational and
Scientific Institute
of History and Social Disciplines
National University
«Chernihiv Collegium»
named after T.H. Shevchenko
53, Hetmana Polubotka Str.,
Chernihiv, 14013, Ukraine

Валерій ЛЯЛЕНКО,

аспірант кафедри педагогіки і
методики викладання
історії та суспільних дисциплін,
Навчально-науковий інститут історії
та суспільних дисциплін
імені О.М. Лазаревського
Національного університету
«Чернігівський Колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53,
м. Чернігів, 14013, Україна

karpadol@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-9581-5651>

ABSTRACT

The issue of forming value orientations among young people is important at the stage of modern social development for independent Ukraine. The process of forming social maturity and life choices of young people occurs in all important spheres of human life and is implemented through education, upbringing, assimilation of the experience of older generations. The main socio-psychological regulator of this process and at the same time an indicator of the position of young people in society are value orientations. The education system of Ukraine has been undergoing transformation for a long time, the purpose of which is to modernize general and vocational education in accordance with the needs of a developing society. Innovative processes in the general education system have affected many of its aspects, including philosophical, educational and pedagogical. The existing mechanism for improving education in Ukraine, taking into account the prospects for its post-war reconstruction, is associated with the search for new ways to renew

educational processes at all levels, as well as from the position of various ideas of humanist thinkers, such as G. Skovoroda. This is primarily due to the fact that in pedagogy, the moral development of students has always been considered one of the central links in the holistic development of the individual. In addition, personal values play an important role in the adoption of approaches to learning by students during their studies [1, p. 102]. Since the issue is quite relevant, a sufficient number of studies in pedagogy and psychology are devoted to this topic.

The need to evaluate the ideas of G. Skovoroda regarding the development of value orientations of the individual in the philosophical-pedagogical and pedagogical discourse of independent Ukraine is due to several main reasons. Namely: at the socio-pedagogical level, scientific-theoretical level and scientific-methodological level.

The system of value orientations determines the substantive aspects of the orientation of the individual, forms the basis of his relations with the surrounding world, with other people and with himself, forms the basis of the worldview, the essence of the motivation of life and the basis of the life outlook or «philosophy of life».

G. Skovoroda laid the foundations of Ukrainian philosophical thought and influenced the development of literature and pedagogy. His philosophy, literary works and educational ideas continue to inspire new generations of Ukrainians. The primary reason for this is that it is the humanist thinker G. Skovoroda who puts human well-being and morality at the center of his teachings, since for him a true person is an internally integrated being.

Studying the works of the great philosopher helps not only to understand the history of Ukrainian thought, but also to more deeply realize the meaning of life. Thus, further highlighting and evaluating the ideas of G. Skovoroda's work on the development of value orientations of the individual in the philosophical-pedagogical and pedagogical discourse of independent Ukraine is necessary and timely.

Key words: pedagogical discourse, educational-philosophical ideas, young generation, value orientations, moral education.

Постановка проблеми. Г. Сковорода був педагогом, філософом, мислителем, перекладачем, оратором, творцем ідей, нестандартним мислителем та активним прихильником самоосвіти. Його роль як філософа та педагога високо цінується багатьма вченими. Ідеї Г. Сковороди про освіту є теоретично визначальними для всього її подальшого розвитку. Європейська освітня думка була осмислена ним та адаптована до регіональних і часових особливостей його оточення. Таким чином, спадщина Г. Сковороди є синтезом античної та ранньопросвітницької думки, а його вчення не було виключним, а зверталось до всіх. Філософсько-етичні та педагогічні погляди Г. С. Сковороди формувалися у контексті становлення української нації у добу українського бароко (середина XVII-XVIII ст.). З огляду на це, важливими є погляди Г. Сковороди про формування характеру, на основі висновків його педагогічної думки про цей процес як становлення індивідуального «Я» на основі самоаналізу, свободи, пов'язаної з особистою відповідальністю за індивідуальну дію. На думку Г. Сковороди, шлях, яким іде кожна людина, є єдино правильним для неї, а її моральне призначення є особистим. Однак тільки Бог знає, що є «природним» і «корисним» для цієї людини.

На підставі аналізу творів філософа умовно можна виокремити чотири етапи розвитку особистості, а саме:

1) *самопізнання*, яке визначає спрямованість уваги особистості до самоідентифікації та трансцендентних цінностей, дає особистості розуміння сенсу людського буття;

2) *самовизначення*, передбачає з'ясування «сродства» індивіда, тобто, здібностей, обдарованості для виконання певного виду праці, обрання своєї професії з урахуванням морально-духовного розвитку;

3) *саморозвиток*, який включає розумовий (інтелектуальний і психічний), фізичний, соціальний на основі морально-духовного розвитку;

4) *самовдосконалення* як найвищий рівень сформованості духовних якостей особистості.

Зміст розвитку особистості, на думку Г. Сковороди, виконує низку функцій, зокрема: по-перше, забезпечує розуміння дійсності через самопізнання, по-друге, надає інтелектуальне, моральне зростання, підносить особистість у суспільстві, дає можливість створення культурних цінностей, що робить особистість елітарною, по-третє, допомагає людині зрозуміти, у чому полягає її щастя. Відповідно до принципу самопізнання Г. Сковороди, людина має почути внутрішній покликання екзистенційної істини або «Божого Духа», який спонукає до праці, суспільного служіння, морального вдосконалення [7, с. 132]. Ці змісти наповнюють ідеї Г. Сковороди гуманізмом і демократичністю, а перенесення їх у площину педагогіки становить ціннісний рівень спадщини мислителя. Так, завдання вчителя щодо розвитку особистості Г. Сковорода вважає настільки значущими, що їх можна визначити як його місію. На думку українського філософа, остання полягає у ненасильницькому сприянні становленню молодого покоління, у захисті від руйнівних впливів навколишнього світу, особливо у створенні та підтримці партнерських відносин між учителем та учнем, наставником і вихованцем, дорослим і дитиною для досягнення самоствердження та самореалізації особистості. Отже, Г. Сковорода є одним з основоположників гуманістичної педагогіки, що обумовлює необхідність вивчення його педагогічної спадщини при дослідженні проблематики розвитку особистісних орієнтацій особистості.

Багато ідей Г. Сковороди є цікавими та актуальними і сьогодні як конкретні явища культури для філософії та педагогіки. Мислитель-гуманіст не лише обґрунтовував свій світогляд, а й втілював його у життя, дотримуючись обраного принципу «спорідненості з Логосом». Крім того, Г. Сковорода при обговоренні теми культурного діалогу, з повагою та розумінням ставився до інших культур, але при цьому залишався високоетнічним і водночас високонаціональним за характером своїх досліджень. Інтерес до духовних аксіом української культури та світової

культури Г. Сковороди дозволяє стверджувати про наявність у його працях низки важливих та своєчасних філософських і педагогічних надбань, своєчасних для незалежної України. Це конкретні рішення загальних, особливих і специфічних проблем, пов'язаних з сучасним процесом політичного розвитку, проблемою національної та індивідуальної самоідентифікації, а також питанням національної єдності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі важливі аспекти оцінки ідей Г. Сковороди щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі незалежної України досліджували у своїх наукових працях такі дослідники як Г. Пилипчук [8], Ю. Мулярчук [7], Ю. Баклаженко [3] та інші.

Мета статті – формулювання загальної оцінки ідей Г. Сковороди щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості з позиції філософії та педагогіки незалежної України.

Виклад основного матеріалу. Ціннісні орієнтації – поняття у соціальній психології, що означає ідеологічну, політичну, моральну, естетичну чи іншу основу оцінки людиною соціальних об'єктів і подій. В останньому випадку ціннісні орієнтації виступають як ідеологія стилю життя особистості, вони формуються у процесі соціального досвіду, проявляються у цілях, ідеалах, переконаннях, інтересах та інших елементах внутрішнього світу та реалізуються у поведінці особистості. У структурі діяльності ціннісні орієнтації тісно пов'язані з когнітивними та вольовими аспектами, а також забезпечують стійкість особистості та спадкоємність певних форм поведінки. Система ціннісних орієнтацій утворює змістовний аспект спрямованості особистості та відображає внутрішню основу ставлення людини до дійсності. Ціннісна орієнтація є, з одного боку, конкретним проявом ставлення людини до явищ дійсності, а з іншого – фіксованою системою установок, яка регулює поведінку у будь-який момент часу. Ціннісні орієнтації є складним утворенням, в якому можна виділити три основні елементи, а саме:

- *когнітивний* – це компонент знань;
- *афективний* – емоційний компонент, що виникає у результаті оцінювання;
- *поведінковий* пов'язаний з реалізацією ціннісних орієнтацій у поведінці індивіда.

Оцінка ідей Г. Сковороди щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі свідчить про їх гуманне спрямування та одночасно слугує підтвердженням того, що дослідження мислителем ціннісних орієнтацій особистості відбувалося з урахуванням специфіки всіх її елементів. Відомо, що вперше у педагогіці принцип гуманізму обґрунтовано представниками епохи Відродження. Заслугою Г. Сковороди є те, що він розкрив цей принцип як

розуміння вихователем думок, переживань і прагнень дитини, віру у благородне особистісне начало, яке може розвивати через силу виховання. За словами Г. Сковороди, цей принцип реалізується лише за умови, якщо вихователь виявлятиме високу чуйність і повагу до вихованця. Крім того, варто погодитися з думкою Ю. Баклаженко, що Г. Сковорода сформулював деякі фундаментальні принципи особистісно-орієнтованого навчання, які були передвісниками розвитку ідей диференційованого навчання [3, с. 4].

Ідея Сократа про те, що самопізнання дуже важливе для тих, хто сам є філософом, значно вплинула на світогляд Г. Сковороди. Мислитель стверджував, що у душі людини є «зерна істини», а у процесі самопізнання вона може наблизитися до Господа. На думку Г. Сковороди, Біблія є джерелом справжнього знання, проте він цінував лише «ідею» цієї книги, а її ортодоксальне тлумачення на основі ухвал семи Вселенських соборів і вчення Отців Церкви було для нього не дуже суттєвим, а також не відігравало ролі щодо навчання та виховання молодого покоління. Філософ вважав, що добро ототожнюється з Богом, а зло – з реальним світом, людина може вибирати між тим і іншим. Велика увага ним також була приділена розумінню людини як мікрокосму – раціонального мислення, а мислення є першопричиною людської діяльності, яка породжує все буття [1, с. 126]. Саме у залишених повчаннях Г. Сковорода перекладає вчення серця з Біблії у контекст філософської антропології, розкриває його змістовні компоненти відповідно до основних принципів християнської філософії. Серце, у тлумаченні Г. Сковороди – це не просто орган тіла, а специфічний осередок душі чи ядро людської природи. Таким чином, мислитель трактує серце як найглибший духовний символ, що займає центральне місце у релігіях та культурах усіх народів. Зовнішнє у людині, на думку Г. Сковороди, є лише маска, що прикриває духовну сутність людини.

Отже, найголовнішим джерелом знання для філософа був розум, душа та серце, які, не вступаючи в суперечність один з одним, допомагали б людині досягнути вищу істину. Так, Г. Сковорода вважав, що світ ділиться на «дві природи»: видиму та невидиму. Першу можна зрозуміти просто за допомогою «зовнішніх почуттів», а друга відкривається за умови, якщо дослідник у своїй роботі поєднає розум і віру, тільки після цього він прийде до справжніх результатів (вбачається можливим стверджувати, що ця ідея частково перегукується з уявленнями послідовників схоластики про справжнє знання). Мислитель вважав, що світ складається з трьох частин: *макрокосму* (усього неосяжного Всесвіту), *мікрокосму* (людини) та «*символічного світу*», який пов'язує першу та другу частину світобудови та який, як дзеркало, відображає як макрокосм, так і мікрокосм у дещо ідеальному вигляді, як, наприклад, у книгах

Старого та Нового заповіту. В основі та першого і другого світу лежить поділ на видиму частину, яку створив Господь (матерію) та невидиму, божественну частину (форму).

В аспекті оцінки ідей Г. Сковороди у його працях, які містять його думки щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі важливим для незалежної України є поняття свободи. У Пісні четвертій «Сада божественних пісень» філософ проголошує, що «дух свободи нас народить». Це означає, що «дух свободи» призводить до народження внутрішньої людини. Г. Сковорода був переконаний, що кожна людина повинна все своє життя має піклуватися про власну індивідуальну свободу, що спокій і душевний світ для нього найважливіше. Мислитель вважав, що пекло знаходиться не тільки в потойбічному світі, але також це будь-яке місце, в якому немає свободи, немає найголовнішого скарбу, який набагато дорожчий за золото [5, с. 8]. Відповідно до цього можна стверджувати, що ідеї Г. Сковороди в аспекті розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі близькі до волелюбної козацької традиції, яка в його випадку знаходила своє відображення не у прославленні ратних подвигів, а у наукових і поетичних творах, звернених до божественного начала, такого, що заперечує формалізм і беззаконня, які немов ланцюги сковують земний світ на протязі багатьох тисячоліть.

Філософ у своїх працях стверджував, що по-справжньому пізнати себе можна лише після того, як пройдеш довгий шлях сумнівів та труднощів. І для Г. Сковороди були не дуже важливим «зовнішній», емпіричний шлях пізнання дійсності, він вважав його недостатнім. Головним для нього залишалося пізнання, побудоване на алегоріях (насамперед, взятих з Біблії), яке, за своєю суттю, було б дуже близьким до Бога. Г. Сковорода вважав, що дуже важливо підкорити все своє життя волі Творця та неухильно виконувати його заповіді, що не існує зла самого по собі, але, жаль, після того, як «добрі речі», які створив Господь, приходять, по недоброму наміру когось, безладно, тоді-то і настає і зло. Мислитель стверджував, що людина може знайти найвище благо лише у спілкуванні з Богом, і що неможливо розділити релігію та моральність, інакше тоді, з одного боку, вийде моралізаторство, а з іншого, – бездумне, корисливе здійснення обрядів без любові до Бога і людей [6, с. 104]. При цьому Г. Сковорода відкидає всі ієрархії та всіх єпископів, порівнюючи їх з природою, останнє вживається філософом у синонімічному значенні. З одного боку, Г. Сковорода має на увазі сільську (українську) природу, з іншого боку, він використовує латинське слово «*natura*» у значенні «людська природа». Етика мислителя-гуманіста ґрунтується на істині, правді та чесноті, оскільки саме вони лежать в основі моральних вчинків, духовних поривів і розумного людського співжиття.

Важливо високо оцінити ідею Г. Сковороди, яка стосується розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі, про те, що людині дуже важливо знати свої здібності, які дані від природи, і вже відповідно до цього вибрати для себе професію, лише у цьому випадку людина досягне гармонії з навколишнім світом. Для реалізації цього, як зазначав Г. Сковорода, важливою є освіта, яка допоможе пізнати себе та навколишню дійсність, наблизитися до об'єктивної істини. Філософ вважав за необхідне, щоб учні розуміли те, що їм викладають, вчилися працювати самостійно. Мислитель наполягав, щоб молоді люди обов'язково пройшли курс граматики, математики, фізики, механіки, музики, філософії, основ медицини, юриспруденції, географії, іноземних мов (у тому числі й давніх), хімії, астрономії, землеробства та етичного вчення. Самою головною умовою для навчання Г. Сковорода вважав наявність живого, непідробного інтересу у того, хто навчається, прагнення дізнатися щось нове, вчитель же повинен сприяти цьому. Філософ звертав увагу на те, що між учителем та учнем бажано були дружні стосунки, засновані на взаємній повазі. Як засоби та методи навчання мислитель виділяв лекції, доповіді, бесіди, розмови та диспути.

Актуальними з позиції сучасної філософії та педагогіки незалежної України є також ті ідеї Г. Сковороди щодо ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі, які проголошують, що у процесі навчання потрібно враховувати схильності та здібності дітей, їх вікові та індивідуальні особливості. Однак, попри те, що у своєму філософському вченні мислитель віддавав перевагу споглядальному способу пізнання істини, щодо освіти він відводив ключову роль проведенню практичних занять, щоб отримані на уроці теоретичні відомості не залишилися простою грою слів, а були втілені в життя. Г. Сковорода виступав за те, щоб освіта була доступна і для хлопчиків, і для дівчаток з усіх соціальних груп. Філософ вважав важливим, щоб людина була привчена і до розумової, і до фізичної роботи. Для Сковороди праця – це вільна творчість, допомогою якого можна перетворити світ. Мислитель вважає, що робота зобов'язана приносити відчуття щастя і жодним чином не має бути нав'язана кимось зі сторони. Саме до улюбленої праці Г. Сковорода застосовував поняття «сродства», він вважав, що задатки людини можна визначити у ранньому віці. На думку філософа, будь-яка робота почесна, якщо у процесі праці людині вдається розкрити свої здібності та принести користь людям, які її оточують. Однак для того, щоб досягти успіху, важливо не лише любити свою професію та ретельно розумітися на її особливостях. Необхідно також бути терплячим, мати витримку, намагатися уникати крайнощів, доброзичливо ставитися до світу та прагнути чинити за справедливістю.

Висновки. Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди потрібно визначати за сукупністю його творчої спадщини, що відображає синкретичність тогочасної літератури, а також стилістику бароко – символічність і алегоричність. Погляди Г.С. Сковороди, які концептуально окреслюють проблему розвитку особистості, були творчо розроблені у теоретико-педагогічних поглядах та освітній практиці видатних українських педагогів К. Ушинського, А. Макаренка, О. Сухомлинського. Таким чином, можна стверджувати про традицію гуманістичних педагогічних ідей у галузі розвитку особистості Г. Сковороди та сучасних психолого-педагогічних та філософсько-освітніх засад реформування національної системи освіти. Відповідно до зазначеного ідеї Г. Сковороди щодо ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі для незалежної України відіграють важливу роль для її суспільства.

Це обумовлено декількома основними причинами. Так, Г. Сковорода ставився до людей вибірково, але насамперед мислитель цінував людину та її духовний світ, розглядав людей з позиції людини, виходячи з її здібностей і моральних якостей. Питання людської природи, призначення та сенсу існування Г. Сковорода тлумачить через визнання суперечливої природи самої людини. Те, що є справді людським, визначається не тілом чи фізичною структурою, а світом духу, свідомістю, волею та внутрішніми переконаннями. Г. Сковорода був духовним філософом та писав лише про людську особистість, він не вважав споживання та насолоду матеріальними благами, а також основою людського щастя. Найвище блаженство та справжнє щастя, на думку мислителя-гуманіста, приходить через реалізацію свого покликання. Г. Сковорода у власних висловлених ідеях тактовно ставився до свого людей, незалежно від їх походження, поважав їхні релігійні почуття та гідність свого народу. У своїх творах філософ намагався не виявляти свого захоплення еллінізмом і посилався лише на Біблію та фольклор. Крім того, Г. Сковорода стверджував, що здоров'я держави вимірюється насамперед створенням духовних цінностей мислеліздатною частиною суспільства. Що підтверджує думку про значний вклад філософа, мислителя і гуманіста у філософську та педагогічну спадщину українського народу.

Література

1. Alchuk M. P., Pavlyshyn A. D. The spirituality of Hryhorii Skovoroda's work in Taras Zakydalsky's research. *Anthropological measurements of philosophical research*. 2022. No. 21. P. 126–136. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i21.260351> (date of access: 03.03.2025).
2. Ali J. A. Modernity, its crisis and islamic revivalism. *Religions*. 2022. Vol. 14, no. 1. P. 15. <https://doi.org/10.3390/rel14010015> (date of access: 03.03.2025).
3. Baklazhenko Y., Kornieva Z., Borbenchuk I. On occasion of the 300th anniversary: Hryhorii Skovoroda's pedagogical ideas as a precursor of differentiated teaching. *Advanced education*. 2023. Vol. 10, no. 22. P. 4–11. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.285005> (date of access: 03.03.2025).

4. Hafizi Z. The importance of moral education in the formation of children's character. *IJGIE (international journal of graduate of Islamic education)*. 2023. Vol. 4, no. 2. P. 345–350. <https://doi.org/10.37567/ijgie.v4i2.2527> (date of access: 03.03.2025).
5. Gamage K. A. A., Dehideniya D. M. S. C. P. K., Ekanayake S. Y. The role of personal values in learning approaches and student achievements. *Behavioral sciences*. 2021. Vol. 11, no. 7. P. 102. <https://doi.org/10.3390/bs11070102> (date of access: 03.03.2025).
6. Levchenko N. Skovoroda's prefiguration in the context of biblical heuristics and noematic. *New collegium*. 2022. Vol. 4, no. 109. P. 74–82. <https://doi.org/10.30837/nc.2022.4.74> (date of access: 03.03.2025).
7. Muliarchuk Y. Skovoroda's philosophy and calling of contemporary people. *Filosofska dumka (philosophical thought)*. 2023. Vol., no. 2. P. 132–143. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.132> (date of access: 03.03.2025).
8. Philipchuk H., Vovk M. Life work of Hryhorii Skovoroda in timelessness. *Image of the modern pedagogue*. 2022. Vol. 1, no. 4. P. 6–11. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-6-11](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-6-11) (date of access: 03.03.2025).
9. Rashed Hosni H. Cross-Cultural differences: a review of a random sample of cross-cultural studies on speech acts. *Belonging in culturally diverse societies - official structures and personal customs [working title]*. 2024. <https://doi.org/10.5772/intechopen.1006738> (date of access: 03.03.2025).

References

1. Alchuk, M. P., Pavlyshyn, A. D. (2022). The spirituality of Hryhorii Skovoroda's work in Taras Zakydalsky's research. *Anthropological measurements of philosophical research*. No. 21. P. 126–136. <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i21.260351> (date of access: 03.03.2025).
2. Ali, J. A. (2022). Modernity, its crisis and islamic revivalism. *Religions*. Vol. 14, no. 1. P. 15. <https://doi.org/10.3390/rel14010015> (date of access: 03.03.2025).
3. Baklazhenko, Y., Kornieva, Z., Borbenchuk, I. (2023). On occasion of the 300th anniversary: Hryhorii Skovoroda's pedagogical ideas as a precursor of differentiated teaching. *Advanced education*. Vol. 10, no. 22. P. 4–11. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.285005> (date of access: 03.03.2025).
4. Hafizi, Z. (2023). The importance of moral education in the formation of children's character. *IJGIE (international journal of graduate of Islamic education)*. Vol. 4, no. 2. P. 345–350. <https://doi.org/10.37567/ijgie.v4i2.2527> (date of access: 03.03.2025).
5. Gamage, K. A. A., Dehideniya, D. M. S. C. P. K., Ekanayake, S. Y. (2021). The role of personal values in learning approaches and student achievements. *Behavioral sciences*. Vol. 11, no. 7. P. 102. <https://doi.org/10.3390/bs11070102> (date of access: 03.03.2025).
6. Levchenko, N. (2022). Skovoroda's prefiguration in the context of biblical heuristics and noematic. *New collegium*. Vol. 4, no. 109. P. 74–82. <https://doi.org/10.30837/nc.2022.4.74> (date of access: 03.03.2025).
7. Muliarchuk, Y. (2023). Skovoroda's philosophy and calling of contemporary people. *Filosofska dumka (philosophical thought)*. Vol., no. 2. P. 132–143. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.132> (date of access: 03.03.2025).
8. Philipchuk, H., Vovk, M. (2022). Life work of Hryhorii Skovoroda in timelessness. *Image of the modern pedagogue*. Vol. 1, no. 4. P. 6–11. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-6-11](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-6-11) (date of access: 03.03.2025).
9. Rashed Hosni, H. (2024). Cross-Cultural differences: a review of a random sample of cross-cultural studies on speech acts. *Belonging in culturally diverse societies – official structures and personal customs [working title]*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.1006738> (date of access: 03.03.2025).

АНОТАЦІЯ

Питання формування ціннісних орієнтацій серед молоді є важливим на етапі сучасного суспільного розвитку для незалежної України. Процес формування соціальної зрілості та життєвого вибору молодих людей відбувається в усіх важливих сферах життєдіяльності людини та реалізується через освіту, виховання, засвоєння досвіду старших поколінь. Основним соціально-психологічним регулятором цього процесу та водночас показником становища молоді у суспільстві є ціннісні орієнтації. Система освіти України вже тривалий час переживає трансформацію, метою якої є модернізація загальної та професійної освіти відповідно до потреб суспільства, що розвивається. Інноваційні процеси у системі загальної освіти торкнулися багатьох її аспектів, у тому числі й філософсько-освітнього та педагогічного. Наявний механізм удосконалення освіти в Україні з урахуванням перспектив її повоєнної відбудови, пов'язане з пошуком нових шляхів оновлення освітніх процесів на всіх рівнях, а також з позиції різних ідей мислителів-гуманістів, таких як Г. Сковорода. Першочергово це зумовлено тим, що у педагогіці моральний розвиток учнів завжди вважався однією з центральних ланок цілісного розвитку особистості. Крім того, особистісні цінності відіграють важливу роль у прийнятті підходів до навчання учнями під час навчання [1, с. 102]. Оскільки проблематика є досить актуальною, такий темі присвячена достатня кількість досліджень у педагогіці та психології.

Необхідність оцінки ідей Г. Сковорода щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі незалежної України обумовлена декількома основними причинами. А саме на: соціально-педагогічному рівні, науково-теоретичному рівні та науково-методичному рівні.

Система ціннісних орієнтацій визначає змістовні аспекти спрямованості особистості, складає основу її відносин з навколишнім світом, з іншими людьми та з самою собою, формує основу світогляду, сутність мотивації життєдіяльності та основу життєвого погляду або «філософії життя».

Г. Сковорода заклав основи української філософської думки та вплинув на розвиток літератури та педагогіки. Його філософія, літературні твори та просвітницькі ідеї продовжують надихати нові покоління українців. Першочергово причиною цього слугує те, що саме мислитель-гуманіст Г. Сковорода ставить добробут і моральність людини у центр свого вчення, оскільки для нього справжня людина – це внутрішньо інтегрована істота.

Вивчення творів великого філософа допомагає не лише зрозуміти історію української думки, а й глибше усвідомити сенс життя. Таким чином, подальше висвітлення та оцінка ідей Г. Сковорода щодо розвитку ціннісних орієнтацій особистості у філософсько-педагогічному та педагогічному дискурсі незалежної України є необхідним і своєчасним.

Ключові слова: педагогічний дискурс, освітньо-філософські ідеї, молоде покоління, ціннісні орієнтації, моральне виховання.